

OLIVER WARNER: *Marshal Mannerheim and the Finns*. London, Weidenfeld and Nicolson, 1967. 232 s. Ill. og kort. 45 sh.

Som titlen antyder er den engelske flådehistoriker Oliver Warners bog både en biografi over det selvstændige Finlands mest markante statsmand og en gennemgang af de vigtigste faser i finsk politik efter 1917. Bogen er et velskrevet og sobert arbejde og giver et nuanceret portræt af marskal Mannerheim og af de politiske omgivelser, han virkede i. Den føjer dog ikke noget væsentligt nyt til vor viden om Finland eller om Mannerheims politiske rolle. Dertil kommer, at den er vanskelig at benytte til forskningsmæssigt formål, da forfatteren kun meget få steder afslører, hvor han har sine mange gode historier fra. Hans kilder er dog først og fremmest Mannerheims egne memoirer og hans mange biografier, først og fremmest Jägerskiölds bøger. Enkelte oplysninger har Warner fra Anastasie Mannerheim, marskallens datter. I øvrigt støtter forfatteren sig til den relativt omfattende Finlandslitteratur på engelsk.

Bogen er skrevet ud fra en dyb beundring for Mannerheims person. En beundring, som tillader en relativ afvejet analyse af marskallens handlinger og dispositioner, men som tillægger hans person en alt for afgørende rolle. Warner skriver således side 12: »Without the impact of Mannerheim, events would have taken a different, perhaps a very different turn«. På side 181 kaldes han »the greatest Baltic soldier since Gustavus Adolphus«. Den samme beundring tildeles finnerne, som bl.a. har »qualities and characteristics unique in the northern Europe« (s. 17).

Bogen følger Carl Gustav Emil, Baron Mannerheim fra hans fødsel i Louhisaaari i Finland i 1867 til hans død i Lausanne i 1951. I dette tidsrum optræder han som officer i det zaristiske Rusland, med særlige relationer – i egenskab af general à la suite – til Zar Nicolaj II; gør tjeneste i Polen; i den russisk-japanske krig; foretager en ekspedition til Kina og Japan; deltager i den første verdenskrig på russisk side i Østeuropa; er vidne til revolutionen i Petrograd og Moskva i 1917; kommer til Finland, hvor han deltager i borgerkrigen som leder af de hvide styrker; trækker sig tilbage fra sin post efter sejren i protest mod regeringens pro-tyske politik; bliver regent i Finland i december 1918 efter det tyske nederlag; når blandt mange andre ting i 1919 at gennemføre statsbesøg i Danmark, hvor han og Christian X i den kongelige karet generes af »den danske pøbel« (til gengæld modtager han elefantordenen; Mannerheim var ifølge Warner en hund efter ordener).

Efter at være blevet vraget ved præsidentvalget efter Finlands nye konstitution, hvor Ståhlberg bliver valgt, forlader han landet med 7,6 millioner finske mark, en folkegave fra det finske folk. I tyverne mest optaget af rejser og socialt arbejde, vender han i 1930'erne tilbage til politik, idet han entusiastisk understøtter Lappobevægelsen – helt i tråd med hans antikommunisme, som Warner anser for det afgørende træk i hans politiske opfattelse. I 1934 udnævnes Mannerheim til feltmarskal. Kort efter bliver han leder af forsvarsplanlægningen i Finland. I 1939 er han efter forfatterens vurdering »a lone, wise voice«, idet han gik ind for finsk eftergiveness over for de russiske krav om ombytning af territorier, hvorved Rusland ville blive sikrere stillet mod et eventuelt tysk angreb. Men Finland afviste, og krigen begyndte med Mannerheim som leder af de finske styrker.

Den samme stilling får han i fortsættelseskrigen 1941–44, hvor han har den sjældne ære at være vært for Hitler, som besøger ham på hans 75 års fødselsdag, hvor han i øvrigt udnævnes til Marskal af Finland. I 1944 bliver han atter statschef og slutter freden med Sovjetunionen. Vinteren 1945–46 rekreerer han sig i Portugal »where he conversed with another authoritarian, Dr. Salazar«. Kort efter trækker han sig tilbage fra sit høje hverv og skriver sine memoirer i Schweiz til sin død i 1951. Han begravnes i Finland. »Never in the country's history had there been such an expression of unity in sorrow«.

Vi får meget at vide om Mannerheim: han farvede sit hår, havde en elfbensskægborste, gik altid i let undertøj, og købte sine skjorter i Paris eller London, var elsket af det modsatte køn, »but his main energies were given first to his career, and in the later years to his country«. Uden bitterhed fortæller marskallens datter Anastasie til Warner at han aldrig havde tid til familieliv (s. 31). Men bogens værdi ligger dog fortrinsvis i den detaljerede gennemgang af Mannerheims deltagelse i den finske politiske beslutningsproces i republikkens afgørende år i forbindelse med de to verdenskrige, og mindre i de utallige fremhævelser af karakteristiske træk og gennemgående holdninger hos den finske statsmand. Det er også omkring disse begivenheder, at bogen udvides til en redelig gennemgang af den almindelige finske politik. Som eksempel kan nævnes Mannerheims fremhævelse af, at Finland umiddelbart efter borgerkrigens afslutning i maj 1918 måtte fremstå som neutralt, selv om der var tyske tropper på finsk territorium. Regeringen under Svinhufvud var måske ikke progermansk, men så en finsk-tysk alliance som ønskværdig i den øjeblikkelige situation, og kunne heller ikke være interesseret i Mannerheims løsning på de indre problemer med »the helm of the ship of the Finnish State to be placed in a strong hand, which is not influenced by party strife« (s. 78). Men krigsudfaldet faldt i tråd med Mannerheims mere allieretvenlige politik, og han blev en kort overgang regent for den nye finske stat, hvor han bl.a. søgte at realisere sin »idée fixe«, »that it was his mission to destroy Bolshevism« (s. 96).

Men denne mission gik dog ikke altid ud over hans politiske dømmekraft. Warner fremhæver Mannerheims villighed til at overtage regeringen for at gennemføre en accept af de russiske tilbud og krav til Finland i foråret 1939, og at han endog var villig til at flytte grænsen mod Leningrad længere vestpå. Warner har sin dom parat. At regeringen ikke fulgte Mannerheims råd »was the biggest and most costly misjudgement in the entire history of independent Finland« (s. 136). Warner glemmer dog her at tage i betragtning, at 1939 var præget af stadig skiftende konstellationer inden for det eksisterende internationale system, hvor Finland, hvis det skulle bevare sin officielle neutralitet, ville stække sine manøvre-muligheder enormt, hvis man indlod sig på en territorial handel med Sovjetunionen. En handel, som i sin konsekvens ville betyde et Finland under sovjetisk beskyttelse. Tjekkosllovakiet kunne stå som et advarende eksempel.

I 1944 fik Mannerheim lejlighed til at forhandle med Sovjetunionen. Atter måtte han træde til for at markere et skifte i antitysk retning, efter at præsident Ryti havde måttet acceptere en aftale med Tyskland om ikke at indgå separatfred med Sovjetunionen. Umiddelbart før de finsk-russiske forhandlinger skrev Mannerheim til Hitler: »I regard it as my duty to lead my people out of the war. The arms which you have so generously given us I will never on my own

accord turn against the Germans«. Netop det blev Finland imidlertid tvunget til at gøre.

Dette er vel netop det karakteristiske ved Mannerheims skæbne: i det øjeblik landet blev udsat for en ydre tvang eller trussel – det vil sige fra 1939 og fremefter – kom Mannerheim til at repræsentere »an integrated people« (s. 145) og måtte udføre de handlinger, som landets politiske situation nødvendiggjorde. Det ydre i denne politiske struktur er der lagt afgørende vægt på i bogen: Marskallen som national helt, som Finlands ukronede konge, som den aristokratiske repræsentant – ofte sammenlignet med Churchill – for et folk, hvis mænd var fødte soldater.

Dette giver et ensidigt billede. Det giver ingen forståelse af Mannerheim som en person, der både kunne manipulere med andre, men som også selv blev manipuleret med – og som en person, der vel havde sine synspunkter, men som også var påvirket af det system, som omgav ham, og af den rolle, han indtog.

BERTEL HEURLIN

IB GEJL: Under Værgerådet. Forsømte og »forbryderske« børn i Århus 1905–15. Udgivet af Århus byhistoriske Udvalg. Århus, Universitetsforlaget, 1967. 121 s. Ill. 20,00 kr.

Staden København har sine »Historiske Meddelelser«, og Frederiksberg og omegnskommunerne har deres historisk-topografiske selskaber. I Jyllands hovedstad har man på Erhvervsarkivet, under ledelse af Vagn Dybdahl, en udgivelsesvirksomhed, som er meget vidtspændende. Herfra kommer ikke blot den inden for økonomisk-social Danmarks-historie førende »Erhvervshistorisk Årbog« og det almene tidsskrift »Historie«, tidligere »Jyske Samlinger«, men også flere egnehistoriske publikationer, herunder dem fra Århus byhistoriske Udvalg.

Enkelte af de mange Århus-skrifter siden 1956 er vel lokalt snævre, men »Poul Enemark: Erhverv i Århus 1735. 1963«, »Anna Thestrup: Eligerede Borgere i Århus 1740–1837. 1964« og »Helge Søgaard: Peder Hansen Resen. Atlas Danicus. Århus Stift. 1967« har bud langt ud over Østjyllands historie.

Til samme klasse hører Ib Gejls redegørelse på grundlag bl. a. af det kommunale fattigvæsens akter for værgerådenes arbejde i Peter Sabroes tid. Bogen har langt mere end lokalhistorisk interesse, da den giver sikkert almene billeder af de økonomiske og sociale samt ikke mindst politiske tilstande i vort århundredes begyndelse, dengang »de nye klasser« begyndte deres omformning af det danske samfund. I perioden fra 1905, med loven om tvangsopdragelse, til 1924, da Socialministeriet oprettedes, udvikledes børneforsorgen fra at være en juridisk forvaltningsgren til at blive en pædagogisk, som sigtede mod socialreformens børneværn og særfororgsinstitutioner. Værgerådssagerne fra Danmarks største provinsby i årene op til den første verdenskrig giver eksempler, ofte grelle, på ældre tiders og et fattigere samfunds behandling af børne- og ungdomsskæbner.

Staden Københavns statistiske Kontor under Marcus Rubin udgav fra 1880-erne tabellariske fremstillinger af sociale forhold, men først fra 1919 udkom fra Det statistiske Departement særlige redegørelser om værgerådsbørn. Og fra 1920'erne bliver de statslige og kommunale beretninger om sociale forhold sta-